

Гльоза В. В.

Гр. Ф-63

Науковий керівник:

ас. Захаркіна Л.С.

УДОСКОНАЛЕННЯ ПІДХОДІВ ДО ФОРМУВАННЯ ДОХОДНОЇ ЧАСТИНИ ЗВЕДЕНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ

Сьогодні в Україні проблеми формування доходної частини бюджету держави належать до найгостріших як в економічному й соціальному, так і в політичному контексті. Зведений бюджет нашої держави значно менший за обсягом від бюджетів окремих європейських країн, що за територією поступаються багатьом областям України. У цих умовах питання формування доходів зведеного бюджету набувають особливого значення.

Проблеми формування та оптимізації доходної частини бюджету держави досліджували вітчизняні й зарубіжні вчені: В.М. Опарін, І.Я. Чугунов, І.О. Луніна, В.М. Федосов, С.І. Юрій, О.П. Кириленко, О.М. Тимченко, І.Ф. Родіонова, Ц.Г. Огонь, Д. Печман, Ш. Чанд, та інші. Однак соціально-економічний розвиток держави вимагає пошуку нових підходів до формування доходної бази бюджету держави.

Метою роботи є – комплексний аналіз доходної частини зведеного бюджету України та системний розвиток методів прогнозування податкових надходжень.

Мобілізація доходів бюджету може проводитись на податковій і неподатковій основі. Податковий метод характеризує перерозподіл доходів юридичних і фізичних осіб на користь держави, який регламентується податковим законодавством. Неподаткові доходи формуються від продуктивної діяльності держави та від реалізації її майнових прав. У такий спосіб виділяються три методи формування доходів держави [1, 57]: від підприємницької діяльності держави; від державного майна, угідь і послуг; податковий.

Вихідними принципами формування доходів бюджету є фіскальна й економічна ефективність та соціальна справедливість [1, 60].

Розглянемо детальніше принцип фіскальної ефективності, котрий передбачає достатність доходів, мінімізацію витрат на збирання доходів і запобігання ухиленню від сплати платежів до бюджету, еластичність (або гнучкість) системи доходів бюджету, рівномірний розподіл доходів між адміністративно-територіальними одиницями. Максимальне зменшення витрат на систему, яка забезпечує своєчасне і повне надходження доходів, є одним із необхідних елементів фіскальної ефективності системи доходів бюджету.

Коефіцієнт еластичності системи доходів бюджету показує, як змінюється обсяг надходжень до бюджету залежно від зміни обсягу валового внутрішнього продукту (або якогось іншого макроекономічного показника). Для його розрахунку використовують формулу [2, 66]:

$$E = \frac{\Delta D}{\Delta BVP} , \quad (1)$$

де ΔD - процентна зміна величини доходів за період часу;

ΔBVP - процентна зміна валового внутрішнього продукту за період.

Якщо коефіцієнт еластичності вищий за одиницю, то система доходів є еластичною, тобто зміни в обсязі надходжень до бюджету відбуваються вищими темпами, ніж зміни в обсязі валового внутрішнього продукту. За нееластичної системи доходів (коефіцієнт нижчий за одиницю) зміна в обсязі валового внутрішнього продукту не впливає на зміну в обсязі доходів держави або це відбувається набагато повільніше. Еластичність доходів бюджету залежить від двох чинників: еластичності кожного податку, який входить до системи оподаткування, і питомої ваги цього податку в загальному обсязі надходжень.

Система доходів з показником еластичності, близьким до одиниці, відповідає як інтересам бюджету (бо забезпечує автоматичне збільшення доходів в умовах економічного піднесення), так і інтересам платників (оскільки в період кризи з падінням промислового виробництва автоматично зменшуються й

вимоги щодо сплати податків, що не веде до збільшення податкового тягара в ненайкращий для виробників період).

Серед усіх податків значна роль у формуванні доходів бюджету України належить податку на додану вартість, податку на прибуток підприємств, податку з доходів фізичних осіб, акцизному зборові та миту. За рейтинговою оцінкою доходів бюджету, яку розробили Тимченко О.М. та Сибірянська Ю.В., саме ці 5 податків є базисом для формування доходів бюджету, оскільки вони не потребують значних затрат та зусиль на управління та мають істотне фіскальне значення, забезпечуючи високі надходження до бюджету [3, 23-25].

На основі статистичних даних згідно з модифікованою формулою 1 нами був проведений аналіз еластичності системи податкових надходжень:

$$E = \frac{\Delta ПН_{ЗБ}}{\Delta ВВП} , \quad (2)$$

де $\Delta ПН_{ЗБ}$ - процентна зміна величини податкових надходжень зведеного бюджету за період часу;

Як видно з рисунку 1 система податкових надходжень зведеного бюджету України є достатньо еластичною, тобто процентні зміни ВВП зумовлюють більші процентні зміни у величині податкових надходжень бюджету; на жаль це стосується як позитивних, так і негативних процентних змін. Так у 1995р. та у 1998-2000рр. при достатньо високих коефіцієнтах еластичності зниження темпів зростання ВВП призвело до різкого зниження темпів зростання податкових надходжень.

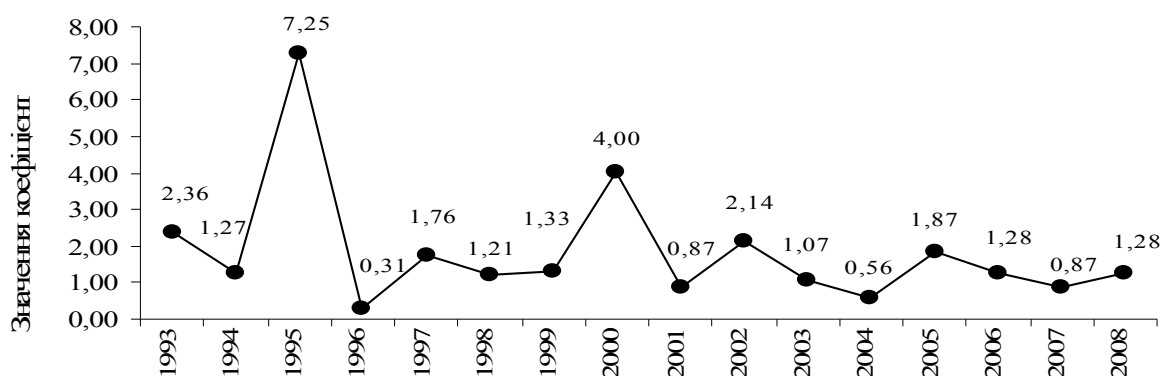

Рисунок 1 – Динаміка коефіцієнта еластичності системи податкових надходжень зведеного бюджету України у 1993-2008 рр.

Отже, хоча система податкових надходжень у цілому досить еластична, та значення коефіцієнтів еластичності окремих податків в період з 1996 по 2008 рік досить різко коливалися, що свідчить про їх «нестійку» еластичність, що у свою чергу ускладнює їх використання як інструментів автоматичного регулювання наповнення бюджету країни. Це пов'язано з постійним втручанням органів законодавчої та виконавчої влади у процес формування податкової політики через постійну зміну податкових ставок, розширенням кількості податкових пільг та їх користувачів, зміну режиму адміністрування.

Таким чином, напрямками удосконалення формування доходної частини Бюджету України є:

- збільшення темпів зростання валового внутрішнього продукту шляхом збільшення внутрішнього попиту (зростання ВВП призводить до розширення виробництва, збільшення прибутків підприємств та організацій, збільшення зайнятості, підвищення життєвого рівня населення, заробітної плати працівників зростання купівельної спроможності населення тощо, а отже і до збільшення податкових надходжень);

– протидія розвитку тіньової економіки, створення рівних правових вимог щодо оподаткування вітчизняних та іноземних підприємців – платників податків;

– впровадження цивільно-правових методів державного контролю за правильною і своєчасною сплатою податків фізичними і юридичними особами; вжити заходів до недопущення порушення законодавства.

Список використаних джерел:

1. Бюджетний менеджмент: Підручник / В. Федосов, В. Опарін, Л. Сафонова та ін.; За заг. ред. В. Федосова. – К.: КНЕУ, 2004. – 864с.
2. Лютий І. О., Дрига А. Б., Петренко М. О. Податки та споживання в економіці України. – К.: Знання, 2005. – 335с.
3. Тимченко О.М. Сибірянська Ю.В. Оптимізація структури доходів бюджету: застосування рейтингової оцінки // Фінанси України. – 2008. - №7. – с.17-27.